

Ετήσιο Ερευνητικό Εργαστήριο

του Κέντρου Ελληνικών Σπουδών Πανεπιστημίου Harvard στο Ναύπλιο

6 – 8 Σεπτεμβρίου 2024

Διοργάνωση: Κέντρο Ελληνικών Σπουδών Ελλάδος, Πανεπιστήμιο Harvard
Συντονιστές Εργαστηρίου: Ευάγγελος Κατσαρέλης, Ευφημία Καρακάντζα

Center for Hellenic Studies in Greece
Harvard University

CENTER FOR
HELLENIC STUDIES
HARVARD UNIVERSITY

Παρασκευή, 6 Σεπτεμβρίου 2024

ΕΝΑΡΞΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ, 19:00

Χαιρετισμός εκ μέρους του Κέντρου Ελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Harvard (CHS) και των συντονιστών του εργαστηρίου

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ ΟΜΙΛΙΑ ΑΠΟ ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΗ ΟΜΙΛΗΤΡΙΑ

Γεωργία Γκότση (Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών)

Υπότροφος Ερευνήτρια Συγκριτικών Πολιτισμικών Σπουδών του CHS 2010–11

Εναλλακτικές αφηγήσεις του εθνικού παρελθόντος: Οι «Στήλες» του Ολυμπίου Διός στην ελληνική ποίηση (1830–1930)

Ο μεγαλοπρεπής ναός του Ολυμπίου Διός («Ολυμπείον»), που ολοκληρώθηκε και αφιερώθηκε από τον Ρωμαίο αυτοκράτορα Αδριανό στις αρχές του 2ου αι. μ.Χ., συνυφαίνεται για αιώνες με τη λατρευτική, πολιτειακή και πολιτισμική ζωή της Αθήνας. Η μελέτη της ιστορίας των χρήσεων και των ερμηνειών του έχει αναδείξει τη συνύπαρξη συσσωρευμένων στρωμάτων μνήμης στο αρχαίο ιερό και τον περιβάλλοντα χώρο του. Συνεισφέροντας στη μελέτη της «βαθιάς ιστορίας» του Ολυμπείου, θα εξετάσω τρεις ανταγωνιστικές μεταξύ τους ποιητικές αποτυπώσεις του βίου του, οι οποίες εμφανίζονται στην ελληνική λογοτεχνία από την ίδρυση του βασιλείου έως τη δεκαετία του 1930. Κάθε μία από αυτές προσφέρει μια εναλλακτική αφήγηση του εθνικού παρελθόντος δείχνοντας πώς η συγκρότησή του δεν υπήρξε ούτε ενιαία ούτε μονοσήμαντη διαδικασία. Συγκεκριμένα, στην ημιτελή σύνθεση «Προς την υπό λαίλαπος δεινής κρημισθείσαν στήλην του Ολυμπίου Διός» του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη (γράφτηκε το 1876 – δημοσιεύτηκε το 1891), το μοιρολόγι της γκρεμισμένης από θύελλα, το 1852, κολόνας του ναού προσδίδει στο ιερό την ταυτότητα του μάρτυρα του έθνους. Σε αντίθεση με τον Λευκαδίτη δημιουργό που αντιλαμβάνεται το Ολυμπείο ως σύμβολο της αλλοτινής ακμής, των παθών και της σύγχρονης πτώσης ενός ομοιογενούς νοούμενου ελληνισμού, στο ποίημά του η «Εκταφή (Ο Δερβίσης των Αθηνών)» (γράφτηκε το 1882/1883 – εκδόθηκε το 1885), ο λαοφίλης Αχιλλέας Παράσχος σκηνοθετεί τη χρήση του μνημείου ως δερβίσικης σκήτης κατά την ύστερη τουρκοκρατία. Ερμηνεύοντας ριζοσπαστικά τη διάσωση του ναού από την καταστροφή ως αποτέλεσμα μιας νέας, ισλαμικής, ιεροποίησης του, ο ποιητής καθιστά δυνατή την ενσωμάτωση μιας θετικής εκδοχής του οθωμανικού παρελθόντος στο αφήγημα του έθνους. Στις «Στήλες του Ολυμπίου Διός» (1933) του υπερρεαλιστή Νικόλαου Κάλας οι «αμίλητοι όγκοι» και τα «βουβαμένα θρύψαλα» του αρχαίου τεμένους μετατρέπονται, εντελώς διαφορετικά, σε σημάδια του χαμένου νοήματος της εθνικής ιστορίας και αρχαιολογίας μέσα σε ένα αφιερωποιημένο παρόν.

ΔΕΙΠΝΟ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ, 20:30

Σάββατο, 7 Σεπτεμβρίου 2024

ΠΡΩΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ, 09:00 – 09:40

«Μετανάστευση και δουλεία στην αρχαία Μεσόγειο»

Κώστας Βλασόπουλος (Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης)
Επισκέπτης Ερευνητής στις Συγκριτικές Πολιτισμικές Σπουδές του CHS 2023–24

Μετανάστευση, διασπορά και ο ρόλος των αρχαίων δούλων στις διαπολιτισμικές ανταλλαγές στην αρχαία Μεσόγειο

Η μελέτη της δουλείας στην αρχαιότητα είχε μέχρι πρόσφατα επικεντρωθεί στην οικονομική της διάσταση, ενώ άλλες όψεις, όπως η πολιτική και η πολιτισμική, έχουν μελετηθεί ελάχιστα. Ταυτόχρονα, ενώ οι παλαιότερες προσεγγίσεις επικεντρώνονταν στην καταπίεση και εκμετάλλευση των δούλων, οι πιο πρόσφατες μελέτες έχουν αρχίσει να εξιχνιάζουν τον ρόλο των δούλων ως ενεργών ιστορικών υποκειμένων. Θέμα της παρούσας ανακοίνωσης είναι ο ρόλος της αυτενέργειας των δούλων στα πλαίσια των διαδικασιών διαπολιτισμικών ανταλλαγών στην αρχαία Μεσόγειο κατά την διάρκεια της πρώτης χιλιετίας π.Χ. Θα εξετάσουμε το πώς οι αλλαγές στις πολιτισμικές διαδικασίες στη διάρκεια της πρώτης χιλιετίας π.Χ., και ιδιαίτερα τα φαινόμενα της μετανάστευσης και της δημιουργίας διασπορικών κοινοτήτων, καθόρισαν την αυξανόμενη σημασία του ρόλου των δούλων στα πλαίσια αυτών των διαδικασιών. Ταυτόχρονα, θα αναλύσουμε το πώς οι πολλαπλές εναλλακτικές ταυτότητες των αρχαίων δούλων με βάση την συγγένεια, τη θρησκεία, την εθνικότητα και το επάγγελμα διαμόρφωσαν τον ρόλο τους ως φορέων πολιτιστικών ανταλλαγών και μετασχηματισμών.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΝΟΤΗΤΑ, 09:40 – 10:10

«Μαγειρικές πρακτικές και κοινωνική οργάνωση στην ύστερη εποχή του χαλκού»

Χαρά Θεοτοκάτου (Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών)

Προ-διδασκτορική Υπότροφος Ερευνητρια Ελληνικών Σπουδών του CHS 2023–24

Επαναπροσεγγίζοντας τις μαγειρικές πρακτικές που έχουν εντοπιστεί στο πλαίσιο των υστεροκυπριακών νοικοκυριών: Νέες προσεγγίσεις μέσω της χρήσης ψηφιακών εργαλείων

Η επεξεργασία και παρασκευή της τροφής αποτελεί θεμελιώδη πρακτική των κοινωνιών διαχρονικά, η οποία αντικατοπτρίζει ποικίλες προεκτάσεις της κοινωνίας. Μια από αυτές, η οποία έχει αποτελέσει και το επίκεντρο της προγενέστερης έρευνας, είναι η οικονομική προέκταση. Ωστόσο, οι μαγειρικές παραδόσεις είναι επίσης συνυφασμένες με την κοινωνική ταυτότητα και αλληλεπίδραση των μελών ενός κοινωνικού συνόλου. Όσον αφορά στις προϊστορικές Κυπριακές κοινότητες, η έρευνα έχει εστιάσει κυρίως στην ανίχνευση πιθανών διαφορών στις μαγειρικές πρακτικές μεταξύ διαφορετικών περιόδων. Επιπλέον, ιδιαίτερα για την ύστερη εποχή του χαλκού, οι πρακτικές κατανάλωσης και κατ' επέκταση οι κοινωνικές τους συνδηλώσεις, έχουν σχεδόν μονοπωλήσει το ενδιαφέρον των ερευνητών. Επομένως, ο τρόπος με τον οποίο τα υστεροκυπριακά νοικοκυριά διαχειρίζονται και εκτελούν την διαδικασία της τροφοπαρασκευής, παραμένει σε μεγάλο βαθμό ανεξερεύνητος. Η παρουσίαση

αυτή πρώτον επαναπροσεγγίζει την υλική έκφραση της μαγειρικής πρακτικής, δηλαδή τα μαγειρικά αγγεία και τις μαγειρικές εγκαταστάσεις, με στόχο να ρίξει λίγο φως στο προαναφερθέν ερώτημα. Επιπλέον, η χρήση ψηφιακών εργαλείων, όπως η χωρική ανάλυση, δύναται να προσφέρει σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τη χωρική διαμόρφωση της υπό εξέταση πρακτικής και συνεπώς να προωθήσει μια εις βάθος κατανόηση της υστεροκυπριακής κοινωνικής οργάνωσης.

ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ

ΤΡΙΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ, 10:20 – 12:00

«Τέχνη, ιστορία, αρχαιολογία και λατρεία στην ελληνιστική και ρωμαϊκή εποχή»

Ελισάβετ Σιουμπάρα (Υπηρεσία Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης, Υπουργείο Πολιτισμού)

Υπότροφος Ερευνήτρια στις Ελληνικές Σπουδές για Νέους Ερευνητές/τριες του CHS 2023–24

Σμιλεύοντας για βασιλείς και πολίτες. Ο Λεωχάρης στην Ολυμπία για τον Φίλιππο II και στην Ακρόπολη για αθηναϊκές οικογένειες

Η νέα αποκατάσταση του βάρθρου του μεγαλύτερου οικογενειακού αναθήματος στην Αθηναϊκή Ακρόπολη, αυτού των Πανδαίτη και Πασικλή από το δήμο των Ποταμών, επέτρεψε να αντληθούμε πολύ καλύτερα τέτοιου είδους αναθήματα του 4ου αι. π.Χ. Το συγκεκριμένο ανάθημα έφερε έργα του φημισμένου Αθηναίου γλύπτη Λεωχάρη, ο οποίος όταν εργάζεται εκτός Αθηνών και Αττικής, εργάζεται σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα για βασιλικούς οίκους. Εργάζεται στο Μουσολείο της Αλικαρνασσού, ενός από τα επτά θαύματα του Αρχαίου Κόσμου, για τον οίκο των Εκατομνιδών και για στο Φιλιππείο της Ολυμπίας για τον βασιλικό οίκο των Μακεδόνων. Η ομιλία διερευνά πως όλες αυτές οι αναθέσεις, με κοινό κρίκο μεταξύ τους τον Λεωχάρη, αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους και πως η νέα τάξη πραγμάτων, μετά την επικράτηση του Φιλίππου II μετά τη μάχη της Χαιρώνειας το 338 π.Χ., επιδρά στη δημοκρατική Αθήνα.

Κατερίνα Παναγοπούλου (Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης)

Υπότροφος Ερευνήτρια στις Συγκριτικές Πολιτισμικές Σπουδές του CHS 2019–20

Στρατηγικές ανθεκτικότητας στις πόλεις της Βόρειας Ελλάδας: Η περίπτωση της Βέροιας

Κτισμένη επάνω σε στρατηγικές οδούς, η Βέροια συγκαταλέγεται στις επιφανέστερες και μακροβιότερες εγκαταστάσεις του παλαιού Μακεδονικού βασιλείου. Η δεύτερη σημαντικότερη πόλη μετά την Πέλλα, τη βασιλική πρωτεύουσα Αργεαδών και Αντιγονιδών, υπήρξε η γενέτειρα του Αντιγόνου Μονοφθάλμου, ενώ αρκετοί πολίτες της ανέλαβαν σημαντικά αξιώματα στην Αντιγονιδική βασιλική αυλή. Επιπλέον, ο βασιλιάς της Ηπείρου Πύρρος και ο Ρωμαίος στρατηγός Πομπήιος την επέλεξαν ως έδρα για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις τους κατά τον 3ο π.Χ. και τον 1ο π.Χ. αιώνα, αντίστοιχα. Η πόλη επανέκαμψε από τις καταστροφές μετά την ήττα των Μακεδόνων στην Πύδνα το 167 π.Χ., και ορίστηκε πρωτεύουσα του Μακεδονικού κοινού στη ρωμαϊκή επαρχία Μακεδονία. Αναδείχθηκε σε *μητρόπολιν* κατά τη δυναστεία των Φλαβίων και αναγορεύτηκε νεωκόρος δύο φορές.

Η παρούσα ανακοίνωση παρακολουθεί τις στρατηγικές ανθεκτικότητας που εφάρμοσαν οι κάτοικοι της πόλης διαχρονικά. Η λατρεία δύο χαρακτηριστικών Βεροϊέων θεοτήτων και η επανεμφάνιση του Μεγάλου Αλεξάνδρου στη νομισματική εικονογραφία της πόλης στη δεκαετία του 240 μ.Χ. θα αποτελέσουν τα νήματα μέσα από τα οποία θα διερευνήσουμε τους τρόπους με τους οποίους οικοδομήθηκε η συλλογική μνήμη των πολιτών, καθώς επίσης και την επιρροή της τελευταίας στην πολιτική που ακολούθησε η πόλη, προκειμένου να διασφαλιστεί καλύτερα μέσα στα πλαίσια του Ρωμαϊκού καθεστώτος..

Ελένη Φάσσα (Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης)
Επισκέπτρια Ερευνήτρια στις Συγκριτικές Πολιτισμικές Σπουδές του CHS 2023–24

...ἐπειδὴ δι' αὐτὴν ζῶ καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτῆς: Ἡ λατρεία τῆς Σϋρίας θεᾶς στὴν ἐλληνιστικὴ καὶ ρωμαϊκὴ Μακεδονία

Σε αυτή τη διάλεξη θα παρουσιάσω την ιστορία της ίδρυσης της λατρείας της Συρίας θεάς στη Μακεδονία. Η Σύρια θεά, μια απ' τις εξέχουσες «νομαδικές θεότητες» του ελληνορωμαϊκού κόσμου εισήχθη στη Μακεδονία, διατηρώντας ακόμη και στο όνομά της το στοιχείο της ετερότητας, ως επίμονη υπενθύμιση της ξένης ταυτότητάς της. Αρχικά, θα αναλύσω το πλαίσιο της εισαγωγής της θεότητας στο μακεδονικό λατρευτικό τοπίο. Η εισαγωγή της απαιτούσε ποικίλες προσαρμογές, ώστε η νέα θεότητα να αφομοιωθεί στο μακεδονικό πολιτισμικό περιβάλλον, χωρίς όμως ταυτόχρονα να παραμερίζεται ο εξωτικός της χαρακτήρας. Δεύτερον, θα παρουσιάσω τις αλληλεπιδράσεις της Σύριας Θεάς με άλλες εντόπιες θεότητες της Μακεδονίας, εξερευνώντας τις προκλήσεις που σχετίζονται με την εισαγωγή νέων θεοτήτων: τις οικουμενικές νοοτροπίες, τις εντάσεις που προκύπτουν από τους εκφραστές της κυρίαρχης πολιτισμικής ιδεολογίας και τα όρια και τους περιορισμούς που ενδεχομένως τίθενται για τη νέα λατρευτική εμπειρία, η οποία πλέον εντάσσεται στη λατρευτική αγορά της ελληνορωμαϊκής Μακεδονίας.

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΕ ΟΙΝΟΠΟΙΕΙΟ ΣΤΗ ΝΕΜΕΑ, 12:10 – 16:10

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ, 16:10 – 18:00

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ, 18:15 – 19:15

«Αφροδίτη και έρωτας»

Ιωάννης Καρακιρισίδης (Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης)
Προ-διδασκτορικός Υπότροφος Ερευνητής Ελληνικών Σπουδών του CHS 2023–24

«Προσευχόμενη στην Αφροδίτη»: Οι θελκτικές ωδές της Σαφούς

Στο ποιητικό της corpus η Σαφώ δεν προσεύχεται στην Αφροδίτη μόνο στην διάσημη *Ωδή* της προς τη θεά (1 V), αλλά σε μία πληθώρα αποσπασμάτων (1 V, 2 V, 5 V, 15 V, 22 V, 33 V, 86 V, 133 V, 134 V, 140a V, *Κύπριδος Ώδή*), στα οποία το περιεχόμενο και η στόχευση του εκάστοτε λόγου ποικίλλουν και διαφοροποιούνται. Η Αφροδίτη, ως η βασική θεότητα της ερωτικής μαγείας, *θέλγει* τους θνητούς, αλλά και τους θεούς, όπως διαφαίνεται, για παράδειγμα, ήδη από τη ραψωδία 14 της *Ίλιάδας* και τον *κεστόν ἱμάντα* της θεάς. Η Σαφώ,

στο πλαίσιο της κατοχύρωσης της αμοιβαιότητας μεταξύ της ίδιας και της Αφροδίτης, αλλά και της *όμοιώσεως*, ενσωματώνει διάφορα επιτελεστικά στοιχεία στις ωδές της προς τη θεά, τα οποία καθιστούν τον ποιητικό της λόγο *θελκτικό*. Με άλλα λόγια, η Σαπφώ «αντιμάχεται» τη μαγεία της Αφροδίτης μέσω της *θέλξεως* του ποιητικού της λόγου.

Ευάγγελος Κατσαρέλης (Τμήμα Φιλολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών)
Μάνατζερ Προγραμμάτων & Εκδηλώσεων του CHS Greece

Η δυναμική του φύλου στον έρωτα: Εξερευνώντας την έμφυλη τυπολογία χαρακτήρων του Ευριπίδη και του Πλάτωνα

Μέσα στα πεδία της ελληνικής τραγωδίας και φιλοσοφίας, ο Ευριπίδης και ο Πλάτωνας διερευνούν τις περιπλοκές της ανθρώπινης ύπαρξης στο πλαίσιο μιας ανδροκρατούμενης κοινωνίας, αναμιγνύοντας συχνά στοιχεία που συνδέονται με τους ρόλους των φύλων και ενίοτε θολώνοντας τις διαχωριστικές γραμμές μεταξύ τους. Αυτή η παρουσίαση εμβαθύνει στις έμφυλες αποχρώσεις του έρωτα όπως απεικονίζονται σε ορισμένα από τα έργα τους. Η *Μήδεια* του Ευριπίδη απεικονίζει μια γυναίκα που επηρεάζεται, μεταξύ άλλων, και από δυσλειτουργίες του ερωτικού πάθους δρώντας με βάση το ανδροκεντρικό πλαίσιο και συνδυάζοντας γυναικεία και αρσενικά χαρακτηριστικά στην προσπάθειά της να επιτύχει τους στόχους της. Από την άλλη, οι διάλογοι του Πλάτωνα, *Συμπόσιο* και *Φαίδρος*, αποκαλύπτουν πώς το αρσενικό μοντέλο υιοθετεί στοιχεία του θηλυκού στον φιλοσοφικό λόγο για τον έρωτα. Παρά τον προφανή αποκλεισμό των γυναικών από τον φιλοσοφικό λόγο για τον έρωτα, η γυναικεία εικόνα διαπερνά αυτούς τους διαλόγους, με τον Πλάτωνα να ενσωματώνει στοιχεία του θηλυκού, όπως την αναπαραγωγικότητα και τις σωματικές εκκρίσεις, στο «ανδρικό» φιλοσοφικό ερωτικό μοντέλο. Μέσα από αυτή την προσέγγιση, η ανακοίνωση φωτίζει την περίπλοκη ανταλλαγή έμφυλων στοιχείων στον έρωτα που υπογραμμίζεται από τον Ευριπίδη και τον Πλάτωνα, αμφισβητώντας τους κοινωνικούς κανόνες και προσφέροντας μια διαφορετική προοπτική για τη δυναμική του φύλου και του έρωτα στην Ελλάδα του 5ου και 4ου αιώνα.

ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ

ΠΕΜΠΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ, 19:30 – 20:30

«Ζητήματα γλώσσας και γλωσσολογίας»

Γιώργος Μπουρογιάννης (Σουηδικό Ινστιτούτο Αθηνών)

Υπότροφος Ερευνητής στις Ελληνικές Σπουδές για Νέους Ερευνητές/τριες του CHS 2023–24

Από το ένα σύστημα γραφής στο άλλο. Η παράδοξη (;) έλευση του ελληνικού αλφαβήτου στην Κύπρο

Μολονότι η ιστορία των συστημάτων γραφής της αρχαίας Κύπρου έχει εξετασθεί επανειλημμένα, δεν υπάρχει ολοκληρωμένη μελέτη της, παραδόξως, όψιμης έλευσης του ελληνικού αλφαβήτου στη νήσο, της προέλευσης, του πλαισίου μετάδοσής του και των ιδιαίτερων αιγαιακών του συσχετισμών. Δεδομένου ότι η αρχαία Κύπρος αποτέλεσε ένα εξάισιο γλωσσολογικό εργαστήριο, όπου πολλαπλές γραφές και γλώσσες συνυπήρχαν, η

εξέταση του πότε και πώς οι ελληνόγλωσσοι Κύπριοι πρωτοξεκίνησαν να γράφουν στο ελληνικό αλφάβητο αποτελεί απαραίτητο στάδιο για την κατανόηση του σύνθετου πολιτισμικού και κοινωνικο-γλωσσολογικού υπόβαθρου του νησιού.

Η ανακοίνωση θα εξετάσει ορισμένες από τις πρωιμότερες ελληνικές αλφαβητικές επιγραφές της Κύπρου, χρονολογημένες στον 6ο και 5ο αιώνα π.Χ., σε συνάφεια με τα αρχαιολογικά τους συμφραζόμενα, το ιστορικό τους πλαίσιο και το γλωσσολογικό τους υπόβαθρο. Τα ερωτήματα που θα μας απασχολήσουν συνδέονται με τη διαδικασία υιοθέτησης και τη λειτουργία του ελληνικού αλφαβήτου στην Κύπρο, καθώς επίσης και με πιθανές ενδείξεις αλλαγών στα επιγραφικά ήθη του νησιού, ενδεχόμενες λατρευτικές επιρροές από το Αιγαίο και τον γραπτό προσδιορισμό της κυπριακής ταυτότητας. Σημαντικό άξονα της εξέτασης θα αποτελέσουν οι στενοί σύνδεσμοι της Κύπρου με τον ανατολικό Αιγαίο κατά την αρχαϊκή περίοδο.

Μαρία Χρίτη (Τμήμα Φιλολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης)

Υπότροφος Ερευνήτρια Ελληνικών Σπουδών του CHS και του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης 2017–18

Γνωσιακές προσεγγίσεις στην αριστοτελική γλωσσολογία

Οι γνωσιακές προσεγγίσεις σε κλασικά κείμενα συνιστούν έναν τομέα έρευνας ο οποίος εξελίσσεται διαρκώς, χωρίς να αποτελεί μια συγκεκριμένη θεωρία με αυστηρά προδιαγεγραμμένες μεθόδους και αρχές. Οι προσεγγίσεις αυτές συνδέονται στενά με την ψυχολογία της γλώσσας και εστιάζουν εν μέρει στις νοητικές δραστηριότητες στις οποίες θεμελιώνεται η παραγωγή και η πρόσληψη της γλώσσας. Μόλις πρόσφατα τέτοιου είδους προσεγγίσεις άρχισαν να εφαρμόζονται σε αρχαία κείμενα και πολύ λίγες μελέτες εστίασαν σε φιλοσοφικά λεγόμενα.

Πιο συγκεκριμένα, σύγχρονες γνωσιακές θεωρίες μπορούν να αποτελέσουν ερμηνευτικό εργαλείο για τη διερεύνηση αρκετών όψεων του αριστοτελικού φιλοσοφικού στοχασμού, όπως η σημασιολογία του Αριστοτέλη, καθώς επίσης και ο ρόλος των ενσώματων νοητικών/ψυχολογικών δεξιοτήτων, όσον αφορά την πρόσληψη των δεδομένων της εμπειρίας, τον σχηματισμό νοητικών οντοτήτων και τη γλωσσική αναπαράσταση. Όπως εξηγεί ο Αριστοτέλης σε πραγματείες του, η ανθρώπινη γνωσιακή διαδικασία, με έρεισμα ένα είδος «εικονικών σχημάτων» τα οποία δημιουργούνται νοητικά μετά την αισθητηριακή πρόσληψη, προκύπτει από την ανθρώπινη εμπειρία και η ανθρώπινη γλώσσα αποτελεί συνδυασμό βιολογικών και νοητικών διαδικασιών που επιτελούνται αποκλειστικά από το ανθρώπινο είδος.

ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΑΙΝΙΑΣ, 20:40

ΔΕΙΠΝΟ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ, 22:00

Κυριακή, 8 Σεπτεμβρίου 2024

ΕΚΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ, 09:00 –10:50

«Ξαναδιαβάζοντας την κλασική αρχαιότητα»

Δημήτρης Κανελλάκης (Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πατρών)

Υπότροφος Ερευνητής στις Ελληνικές Σπουδές για Νέους Ερευνητές/τριες του CHS 2022–23

Συλλέγοντας τα άνθη της νιότης: Πώς ο Στοβαίος ανθολόγησε τον Μίμνερμo

Εστιάζοντας στον Στοβαίο, δηλαδή την περιεκτικότερη πηγή παράδοσης των ελεγείων του Μίμνερμου, θα εξετάσω την ηλικιακή θεματική και την ποιητολογική διάσταση των ανθολογούμενων αποσπασμάτων. Θα υποστηρίξω ότι αυτά τα αποσπάσματα είναι σκοπίμως μικρά σε έκταση και αντι-επικής διάθεσης (καθότι, υπό το πρίσμα της καλλιμάχειας κριτικής, που ασφαλώς επηρέασε και τον Στοβαίο, η προσπάθεια του Μίμνερμου να διαφοροποιηθεί από την ομηρική παράδοση εκλαμβάνεται ως μια συνειδητά ποιητολογική επιλογή). Παρότι είναι αδύνατο να συνάγουμε μετά βεβαιότητας τη μέθοδο που ακολούθησε ο ανθολόγος, είναι αποκαλυπτική η σύγκριση των αποσπασμάτων του Μίμνερμου που μας παραδίδει ο Στοβαίος με εκείνα που μας παραδίδονται από άλλες πηγές. Από αυτήν τη σύγκριση διαφαίνεται πως ο Στοβαίος διαστρέβλωσε τη φήμη του Μίμνερμου, υπό την έννοια ότι αυτός καθιέρωσε την εικόνα ενός ποιητή «εμμοιικού» με το θέμα της νιότης και του γήρατος. Πιστεύω μάλιστα πως ο ανθολόγος είχε προϋδεάσει για μια τέτοια μεταχείριση του υλικού του, έστω με έμμεσο τρόπο, στο προλογικό του σημείωμα (για το οποίο μας πληροφορεί η *Βιβλιοθήκη του Φωτίου*).

Δέσποινα Βερτζάγια (Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο)

Προ-διδασκατορική Υπότροφος Ερευνήτρια Ελληνικών Σπουδών του CHS 2023–24

Leo Strauss: Η διάκριση θεωρίας και πράξης και η εσωτερική ανάγνωση του Ξενοφώντος

Στην παρουσίαση αυτή θα εξετάσω τον τρόπο με τον οποίο ο Leo Strauss, στο πλαίσιο της θεωρίας του εσωτερισμού, την οποία αναβιώνει, αναγιγνώσκει το έργο του Ξενοφώντος με γνώμονα την αντίθεση μεταξύ θεωρητικού και πρακτικού βίου. Θα επικεντρωθώ στον τρόπο που οι συγγραφικές επιλογές του Ξενοφώντος ανανοηματοδοτούνται υπό το φως της εσωτερικής ανάγνωσης του Strauss. Αρχικά θα αναφερθώ αδρομερώς στους κεντρικούς άξονες της εσωτερικής ερμηνευτικής προσέγγισης του Strauss, η οποία στέκεται στον αντίποδα της ιστορικιστικής μεθόδου, και τον τρόπο που αυτή θεμελιώνεται θεωρητικώς σε μια συγκεκριμένη κατανόηση της σχέσης μεταξύ θεωρίας και πράξης. Στη συνέχεια θα εξετάσω επιλεγμένα θέματα από το έργο του Ξενοφώντος που σχετίζονται με τη διάκριση των δύο τρόπων ζωής, του θεωρητικού και του πρακτικού/πολιτικού, λαμβάνοντας υπ' όψιν και αντίστοιχες περιπτώσεις από την πλατωνική γραμματεία.

Ευφημία Καρακάντζα (Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών)

Υπότροφος Ερευνήτρια Συγκριτικών Πολιτισμικών Σπουδών του CHS 2008–9

Υπότροφος Ερευνήτρια Ελληνικών Σπουδών του CHS 2010–11

Επιστημονική Συνεργάτρια του CHS στις Ελληνικές Σπουδές 2012–23

Η Αντιγόνη ως «πρόσφυγας / ισσα»

Ο πρόσφυγας είναι ένα ευάλωτο πλάσμα, ακόμα κι αν καταφύγει σε μια νέα «ασφαλή» χώρα, επειδή βρίσκεται σε «κατάσταση εξαίρεσης» καθώς το κοινωνικό, πολιτικό και νομικό του καθεστώς είναι εντελώς συγκεχυμένο. Η «γυμνότητα» της ύπαρξης προσφύγων (ή άλλων μειονοτήτων και κατηγοριών, όπως άνθρωποι σε αποικίες, στρατόπεδα συγκέντρωσης ή/και εξόντωσης, αυταρχικά καθεστώτα ή κανονιστικούς θεσμούς, άνθρωποι εκτοπισμένοι από τη γη τους σε νέο-αποικιοκρατικές πραγματικότητες κ.λπ.) μας οδηγεί στον περίφημο «*homo sacer*» του G. Agamben (τον «ιερό άνθρωπο» σύμφωνα με το ρωμαϊκό δίκαιο), δηλαδή τον άνθρωπο που, απροστάτευτος από οποιονδήποτε νόμο, μπορεί να θανατωθεί ατιμώρητα. Στις σύγχρονες κοινωνίες η κατάσταση του πρόσφυγα είναι πάντα μια «προσωρινή», μια «ενδιάμεση», κατάσταση στην οποία βρίσκεται στερημένος πολιτικών δικαιωμάτων, καθώς στο νομικό σύστημα του έθνους-κράτους είναι αδιανόητη η μόνιμη ιδιότητα ενός απλού «ανθρώπου». Και έτσι, προκύπτει μια μόνιμη ρήξη μεταξύ ανθρώπου και πολίτη. Η ιστορία της Αντιγόνης έχει χρησιμοποιηθεί σε σύγχρονες περιπτώσεις πρόσληψης ως μια ιστορία-παράδειγμα για να δηλωθεί η επισφάλεια της κατάστασης των προσφύγων.

Για τους σκοπούς της σημερινής μου παρουσίασης, θα συζητήσω αποσπάσματα από το ντοκιμαντέρ «We are not Princesses», των Bridgette Auger και Itab Azzam (2018), που τεκμηριώνει μια σειρά θεατρικών εργαστηρίων στη Βηρυτό που περιελάμβαναν γυναίκες πρόσφυγες από τη Συρία και την Παλαιστίνη και οδήγησαν στην παραγωγή της *Αντιγόνης της Συρίας*, η οποία έκανε πρεμιέρα στη Βηρυτό το 2014 στο Madina Theatre και έλκυσε την προσοχή του διεθνούς ενδιαφέροντος. Οι συμμετέχουσες ενθαρρύνθηκαν να πουν τις ιστορίες τους κατά τη διάρκεια των προβών και να παράγουν τα δικά τους σενάρια, στα οποία «ξαναέγραψαν» την Αντιγόνη μέσα από τις προσωπικές τους εμπειρίες του πολέμου, τα τραύματά τους, καθώς και τις φιλοδοξίες και τις ελπίδες τους. Επιπλέον θα συζητήσω την παραγωγή της *Αντιγόνης* του 2011 από το Εθνικό Θέατρο της Παλαιστίνης, με έδρα τη Δυτική Ιερουσαλήμ, σε σκηνοθεσία Adel Hakim, που περιόδευσε σε αραβικές και ευρωπαϊκές χώρες και κέρδισε το Βραβείο Κριτικών το 2012 για την καλύτερη ξένη παραγωγή στη Γαλλία. Αυτή η παραγωγή φέρνει στο προσκήνιο ένα ιδιαίτερο ζήτημα που σχετίζεται με τον λαό της Παλαιστίνης: το αίτημα της επιστροφής στη μητρική / πατρική γη και το δικαίωμα να ταφεί κανείς στην πατρίδα του.

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗΣ ΣΤΟ ΝΑΥΠΛΙΟ ΚΑΙ ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ, 11:10 – 12:00

ΕΒΔΟΜΗ ΕΝΟΤΗΤΑ, 12:15 – 12:50

«Φιλελληνισμός»

Θοδωρής Κουτσογιάννης (Συλλογή Έργων Τέχνης της Βουλής των Ελλήνων)

Υπότροφος Ερευνητής στον Φιλελληνισμό για Νέους Ερευνητές/τριες του CHS 2023–24

Η φιλελληνική τέχνη για τους Φιλέλληνες και η αρχιτεκτονική «Ελληνική Αναβίωση»

Η παρούσα ανακοίνωση αποσκοπεί να διερευνήσει τις διαφορετικές «χρήσεις» και επαναχρήσεις (ακόμη και καταχρήσεις και στρεβλώσεις) της φιλελληνικής τέχνης, σε σχέση με τις χώρες και το κοινό υποδοχής της εκτός της Ελλάδας. Συγκεκριμένα εξετάζονται διαφορετικές ιδεολογικές χρήσεις της φιλελληνικής τέχνης και εικονογραφίας, σε Γαλλία, Ιταλία, Μεγάλη Βρετανία, Βαυαρία και Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Σκοπός είναι να αναδειχθεί πέραν της (αυτονόητης) θετικής προπαγάνδας του αιτήματος των Ελλήνων για

ελευθερία, μέσω και της «εικόνας» του Αγώνα της Ελληνικής Ανεξαρτησίας από την φιλελληνική τέχνη, η διαφορετική χρήση της στις μεγάλες χώρες του Φιλελληνισμού αναφορικά με το εντόπιο κοινό. Πώς ο γαλλικός φιλελευθερισμός αξιοποιεί τους Έλληνες ήρωες, του 1821 αλλά και της Αρχαιότητας, στο πλαίσιο των γαλλικών πολιτικών εξελίξεων; Πώς το ιταλικό εθνικό κίνημα του Risorgimento αναγνωρίζει τον Μάρκο Μπότσαρη και τον λόρδο Βύρωνα ως εμβληματικές μορφές της δικής του πορείας προς την ελευθερία; Ακόμη περισσότερο, το ενδιαφέρον εστιάζεται στην αρχιτεκτονική ύφους «Ελληνικής Αναβίωσης» σε Μεγάλη Βρετανία, Βαυαρία και στις νεότευκτες Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, ως αυτοπροβολή των δημοκρατικών ιδεωδών τους, με αναφορά στην κοιτίδα της αρχαίας ελληνικής (αθηναϊκής) δημοκρατίας.

ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ, 12:50 – 13:30